

HOOFSTUK 6

OORSIG, PERSOONLIKE PERSPEKTIEF, GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS

6.1 OORSIG

6.1.1 Oorsig van die studie

Die doel van hierdie studie was om ondersoek in te stel na die diskoerse wat die tuisskool opvoeders en tuisskool leerders se persepsies van tuisskooling beïnvloed en die voortspruitende gestaltegewing aan die tuisskoolonderrig praktyk. Die stygende getal ouers wat besluit om tuisskooling te onderneem wek belangstelling onder navorsers. Die navorsing het tot dusver oorwegend gefokus op die redes vir tuisskooling, die voor- en nadele sowel as die tuisskool leerders se akademiese-, emosionele- en sosiale ontwikkeling. Tydens my M.Ed-studie het ek egter bewus geword van die uniekheid van elke tuisskool en dit blyk dat huidige studies selde of ooit die besondere konteks van elke tuisskool sowel as die aspekte wat elke praktyk onderlê voldoende verreken.

Die unieke aard van elke tuisskoolonderrig praktyk beklemtoon die belangrikheid van 'n in-diepte ondersoek na die konteks, wat moontlik beskou kan word as 'n vorm van subkultuur, wat van nader verken behoort te word ten einde dieper begrip van hierdie vorm van onderrig te verwerf. Die diskoerse wat deur die tuisskool opvoeders en tuisskool leerders onderskryf word vorm deel van dié subjektiewe raam. Erkenning van die diskoerse kan bydra tot begryping en ondersteuning van elke unieke tuisskool op meer verantwoorde wyse.

Die literatuur onderskryf ook die belangrikheid van verdere in-diepte ondersoeke, wat bestudering noodsaak van tuisskool opvoeders en tuisskool leerders se ervarings, waardes, persepsies en diskoerse met betrekking tot onderrig en leer sowel as die uitkomst wat ten doel gestel word. Daar vind verder wedersyds beïnvloeding plaas in en tussen sisteme en eers wanneer ons die unieke kontekste van die sisteme begryp met die onderliggende uitgangspunte,

waardes, persepsies en diskoerse van elk kan ons bepaal of die uitkomst soos ten doel gestel deur die tuisskool opvoeders en tuisskool leerders bereik word, al dan nie. Kennis in dié verband kan moontlik bydra tot toenemende verheldering en begryping van die unieke en komplekse tuisskoolonderrig konteks en die implikasies hiervan vir die onderrig- en leergebeure soos dit plaasvind in die besondere tuisskool sowel as vir beleidsontwikkeling ten opsigte van tuisskoolonderrig in die breë.

Die studie was gerig deur die volgende primêre navorsingsvraag: **Hoe word tuisskool opvoeders en tuisskool leerders se persepsies en praktyk van tuisskooling beïnvloed deur diskoerse?**

Om die primêre navorsingsvraag te beantwoord, was die volgende sekondêre navorsingsvrae van nader deurskou: Wat is die beweegredes vir plasing in tuisskooling?; Wat is tuisskool leerders se persepsies van dié redes?; Wat is die diskoerse wat tuisskool opvoeders se tuisskoolpraktyk rig?; Hoe ervaar tuisskool leerders hul tuisskoolsituasie?; en Hoe gee die persepsies van tuisskool opvoeders en tuisskool leerders vorm aan die tuisskoolpraktyk waaraan hulle deelneem?

Die studie het vertrek vanuit die aanname dat elke tuisskoolonderrig konteks beskou kan word as ‘n vorm van subkultuur en dat die subkultuur tot stand kom op grond van die unieke uitgangspunte, oortuigings, waardes en norme van die tuisskool opvoeders en tuisskool leerders en dat die vorm van onderrig (tuisskoolonderrig) nie ten volle begryp kan word, en natuurlik allermens beoordeel kan word, as die unieke subkultuur nie begryp word nie. Die aanname word gemaak dat diskoerse bydra tot die ontwikkeling van die subkultuur en dat diskoerse ook te voorskyn kom uit die subkultuur, wat tuisskool opvoeders en tuisskool leerders se persepsies van die tuisskoolonderrig konteks in geheel sowel as hulle persepsies van spesifieke onderrig- en leer gebeure dan beïnvloed. Dié diskoerse dra ook by tot die gestaltegewing aan die tuisskool praktyk, wat weer ‘n beduidende invloed uitoefen op die onderrig- en leerhandelinge.

‘n Literatuuroorsig was onderneem wat ek onderverdeel het in ‘n teoretiese begroning van die studie, wat algaande toepassing gevind het in die uitvoering van my navorsing (hoofstuk 2) en ‘n oriëntering ten opsigte van tuisskooling as ‘n poging om die verwysingsraamwerk vir ‘n moontlike literatuurkontrole te skep (hoofstuk 3). In hoofstuk 2 het ek ‘n uiteensetting van die teoretiese raamwerk, die bio-ekologiese model, ten aanvang van my literatuuroorsig gebou waarbinne die

resultate en bevindings van hierdie studie geïnterpreteer kan word. Die bio-ekologiese model het waarde in ons begryping van die kompleksiteit van die tuisskoolonderrig verskynsel, as deel van die breër sosiale konteks en voorsien 'n struktuur aan my bespreking, wat my interpretasies begelei asook verseker dat alle belangrike aspekte in oorweging geneem word en in sinvolle samehang deurdink word. My aanname dat die tuisskool beskou kan word as 'n vorm van subkultuur sowel as die noue samehang tussen diskoers en kultuur het daartoe bygedra dat ek ook die literatuur rondom kultuur en subkultuur as deel van my oorsig ingesluit het. Die studie se primêre fokus is op die invloed van diskoerse en dit het uiteraard 'n oorsig oor die literatuur met betrekking tot diskoers en diskoers-analise genoodsaak, wat ook deel vorm van my teoretiese begroning. In hoofstuk 3 het ek gefokus op die tuisskoolonderrig verskynsel soos dit tans in die literatuur daar uitsien met spesifieke aandag aan vorige navorsing, die ontwikkeling van onderwyskundige teorie en praktyk asook kurrikulum as verwysingsraam waarteen die unieke tuisskool praktyk gekeats kan word, die voordele en nadele van tuisskooling, en ten slotte, die ervarings van tuisskool leerders.

Die ondersoek is vanuit die kwalitatiewe navorsingsmetodologie onderneem en het ten doel gehad om die tuisskoolonderrig verskynsel vanuit die deelnemers se perspektief te ondersoek soos dit plaasvind in die unieke konteks van die gesin en tuisskool. Die interpretivistiese navorsingsparadigma is as vertrekpunt gebruik aangesien ek tydens die studie gepoog het om die subjektiewe wêreld van die deelnemers te betree en sodoende ondersoek in te stel na hulle interpretering en belewing van hulle leefwêreld. Ek het ook van die sosiale konstruktivisme gebruik gemaak aangesien betekenis, ook diskursiewe betekenis, tydens interaksie gekonstrueer word. Die deelnemers se diskoerse kan tydens hulle interaksies met mekaar (of met my) sigbaar word, betekenis kan gewysig word wat nuwe diskoerse te voorskyn kan bring of bestaande diskoerse kan selektief gerig word.

'n Meervoudige gevallestudie is as navorsingsontwerp gebruik, wat verskillende kontekste oopgestel het vir ondersoek om sodoende 'n beter begryping van die tuisskool verskynsel te verkry. Ek het maksimum variasie as steekproefneming nagestreef om maksimum verskille in ervarings, waardes, norme, persepsies en diskoerse te ondersoek. Ek het kurrikulum verspreiders sowel as ander tuisskolers genader om kontak besonderhede van tuisskool gesinne. Daar is

telefonies met die tuisskool opvoeders in verbinding getree, waarna die eerste vier tuisskool opvoeders geselekteer is wat voldoen het aan die seleksiekriteria (twee jaar ondervinding in die tuisskoolonderrig van haar kind/kinders in die intermediêre fase, verteenwoordigend van verskillende kurrikulums of tuisskoolonderrig organisasies en in die Pretoria omgewing woonagtig) en ingewillig het om aan die navorsing deel te neem.

Ek het van verskeie data-insamelingstegnieke gebruik gemaak wat my instaat gestel het om die data met mekaar te vergelyk en om resultate en bevindings te bevestig. Ek het gebruik gemaak van ongestruktureerde onderhoude, vergesel van 'n onderhoud skedule, as primêre data-insamelingstegniek. Dié onderhoude het ook konteksrae ingesluit, wat agtergrond inligting rakende elkeen van die gevallestudies voorsien het. Die onderhoude het die deelnemers in die geleentheid gestel om hulle oortuigings, perspektiewe, beskouings en interpretasies met my te deel. Ek het ook 'n reflektiewe onderhoud met die moeders gevoer, wat my instaat gestel het om onderwerpe of temas verder te verken asook om inligting met hulle te verifieer. Verder het ek van projeksies gebruik gemaak in 'n poging om die deelnemers se onbewuste betekenis te verken. Ek het dan dié data vergelyk met die onderhoud data en gelet op ooreenkomste of verskille tussen die weergawes. Ten slotte het ek ongestruktureerde, nie-deelnemende observasies in die tuisskole uitgevoer wat my instaat gestel het om die deelnemers in hulle natuurlike omgewings te observeer en ek het aantekeninge gemaak van die fasiliteite, hulpbronne beskikbaar, die deelnemers se gedrag (verbaal/nie-verbaal) sowel as die interaksies en verhoudings tussen hulle. Tydens die data-insameling is veldnotas gemaak van my ervarings sowel as dit wat ek gesien, gehoor en gedink het tydens die navorsing. 'n Reflektiewe joernaal is gehou van die opinies, gedagtes, indrukke en gevoelens wat deur my gevorm is sowel as my eie oortuigings, persepsies en diskoerse, as 'n beheermaatreël teen die eie subjektiwiteit wat die resultate van die studie uitermate sterk kon beïnvloed.

'n Diskoers-analise is uitgevoer om die diskoerse wat deur elke deelnemer onderskryf word te identifiseer. Ek het die transkripsies van die onderhoude sorgvuldig deurgelees waarna ek die diskoerse wat by elke onderhoud na vore kom en analise verg geïdentifiseer het. Ek het die stellings met moontlike diskursiewe inhoude tesame met hulle konteks geselekteer en in 'n apart dokument aangeteken waarna ek die stellings georden het in terme van primêre- en sekondêre

diskoerse. Per gevallestudie, is die resultate en bevindings aangebied en daarna in terme van die bio-ekologiese model geïnterpreteer, en 'n voorlopige beantwoording van die sekondêre navorsingsvrae is gedoen.

Ek gaan vervolgens 'n kort oorsig van elke tuisskool voorsien, waarna my persoonlike perspektief op die studie in 6.2 sal fokus op die ooreenkomste en verskille tussen die gevallestudies onderling, sowel as die oorkoepelende ooreenkomste en verskille met betrekking tot al die gevallestudies. In 6.3 sal ek poog om my navorsingsvrae te beantwoord, terwyl ek die literatuur in oorweging sal neem en ook verdere relevante gevolgtrekkings sal maak. Ek gaan afsluit met 'n metaskou op die navorsing, waarin ek aandag sal wy aan die sterkpunte en beperkinge van die studie asook aanbevelings met betrekking tot verdere navorsing.

6.1.2 Oorsig van die tuisskole

Gevallestudie A – Die gesin is Engelssprekend en bestaan uit vier gesinslede. Die moeder is 'n tuisteskepper, terwyl die vader in Inligtings Tegnologie werk. Hulle twee dogters was ten tye van die ondersoek onderskeidelik 8 jaar (Graad 2/3) en 11 jaar (Graad 5/6) oud, en laasgenoemde het aan die ondersoek deelgeneem. Die gesin doen al vir die afgelope 7 jaar tuisskoolonderrig en nie een van die twee dogters was nog ooit in 'n institusionele skool nie. Daar is tot dusver nie van 'n spesifieke kurrikulum of program gebruik gemaak nie en die moeder gebruik materiaal wat maklik en geredelik beskikbaar is. Die moeder onderskryf veral twee diskoerse, naamlik 'n **Christelike voorskriftelike diskoers** en 'n **isolasionistiese diskoers**, terwyl die vader veral 'n **menslike ontwikkeling diskoers** onderskryf.

Gevallestudie B – Die gesin is Afrikaanssprekend en bestaan uit die ouers, een seun en 'n ouma. Die moeder is 'n skrywer, en die vader werk in die weermag. Die seun (13 jaar oud en in graad 7) was tot en met einde graad 4 in 'n institusionele skool en die moeder voorsien die afgelope 3 jaar op sy versoek tuisskoolonderrig aan hom. Hulle gebruik die ACE-kurrikulum. Die ouers onderskryf gesamentlik twee diskoerse, naamlik 'n **ontwikkeling-tot-volwassenheid-diskoers** en 'n **diskoers van die Christelike uitlewing van hulle geloof**.

Gevallestudie C – Die gesin is ‘n Engelssprekende, Indiër gesin wat bestaan uit vier gesinslede. Die moeder was nog altyd ‘n tuisteskepper, terwyl die vader ‘n chemikus is. Hulle twee seuns was onderskeidelik 14 jaar (Graad 9) en 10 jaar (Graad 7) oud, en laasgenoemde het aan die ondersoek deelgeneem. Die oudste seun was tot en met graad 6 in ‘n institusionele skool en die jongste seun tot en met graad 3. Die gesin doen vir die afgelope twee en ‘n half jaar tuisskoling en gebruik die ACE-kurrikulum. Die ouers onderskryf dieselfde drie diskoerse, naamlik ‘n **patriargale diskoers**, ‘n **isolasionistiese diskoers** en ‘n **Christelike verhoudingsdiskoers**.

Gevallestudie D – Die gesin is Afrikaanssprekend en bestaan uit die ouers, twee dogters en ‘n ouma. Die moeder is ‘n tuisteskepper, terwyl die vader ‘n elektriese ingenieur is. Die dogters was onderskeidelik 12 jaar (graad 6) en 13 jaar (graad 7) oud, en laasgenoemde het aan die ondersoek deelgeneem. Die gesin doen al vir die afgelope 6 jaar tuisskoolonderrig en nie een van die twee dogters was vantevore in ‘n institusionele skool nie. Hulle gebruik twee kurrikulums, naamlik KONOS en Love2Learn, maar beoog om in die hoërskool slegs van die KONOS kurrikulum gebruik te maak. Die moeder onderskryf ‘n **patriargale diskoers**, ‘n **“kurrikulêre” diskoers** en ‘n **Christelike verhoudingsdiskoers**, terwyl die vader ‘n **patriargale diskoers** onderskryf.

6.2 PERSOONLIKE PERSPEKTIEF OP DIE STUDIE

6.2.1 Inleiding

Voordat ek kan poog om die navorsingsvraag te beantwoord, vind ek dit eers nodig om my persoonlike perspektief op die studie te bied. Ek het data ingesamel oor vier tuisskole en dit het, soos verwag, geblyk dat elkeen hoogs uniek is en ek gaan vervolgens poog om sin te maak van die data. Ek het deurgaans gereflekteer oor die posisie wat ek inneem maar ten spyte van my refleksies besef ek dat ek nie daarin geslaag het om myself uit die proses te verwyder nie en dat ek, weliswaar met ‘n versigtige subjektiwiteit, daarby betrokke bly. My sin-maak van die data geskied dus noodwendig vanuit my eie subjektiewe raam. Dit is dus hoogs waarskynlik dat, indien ‘n ander navorser die data vanuit sy/haar subjektiewe raam gaan bekyk, sal hy/sy moontlik ‘n verskillende perspektief sal aanlê en tot ander singewing sal kom.

Ek het wel die voorreg gehad van toegang tot die tuisskole vir “*snapshots*”, maar ek beseft hoe geselekteerd en moontlik geposeerd dit my data maak, hoe min insae dit my steeds bied in die werklike, outentieke, van-dag-tot-dag konteks van die tuisskole. My persoonlike sin-maak kan egter slegs gedoen word op grond van die data wat vir my beskikbaar geword het. Dit is daarom nie moontlik om ‘n volledige beeld van elke tuisskool daar te stel nie. My sin-maak kan ook nie reg laat geskied aan die rykheid van die data nie, aangesien ek selektief daarmee moes omgaan in my analise en my seleksie noodwendig deur my fokus beïnvloed was. In my sin-maak poeg ek dus slegs om ‘n “groot prent” oriëntering te konstrueer en het ek geensins ten doel om enige beoordelende uitsprake oor die praktyke te maak nie. My konstruksie is uiteraard ook net een wyse waarop dit gedoen kan word. Daar bestaan sekerlik verskeie, ope moontlikhede van sin met betrekking tot elke gevallestudie sowel as die navorsing in geheel.

In my proses van sin-maak gaan ek ten aanvang poeg om per gevallestudie die ooreenkomste en verskille met die ander gevallestudies te oordink, waarna ek oorkoepelende ooreenkomste en verskille met betrekking tot al vier die gevallestudies in fokus sal probeer trek. Dit blyk nie moontlik om die gevallestudies volledig te oordink aan die hand van ‘n sistematiese literatuurkontrole nie vanweë die uniekheid van elk, maar ook aangesien die literatuurstudie in hoofstuk 3 laat blyk het dat resente literatuur oor tuisskoling beperk is, nie altyd op betroubare/vertroubare navorsing gegrond is nie, en soms self ook vanuit ‘n diskoers geskryf is. Ek gaan wel waar dit relevant is verwys na die literatuur en sal ten slotte op grond van die raakpunte en verskille met betrekking daartoe tot sintese kom oor enkele aspekte van tuisskoling, my navorsingsresultate en bevindings sowel as my persoonlik sin-maak. Hierin sal ek dan poeg om ‘n finale beantwoording van my navorsingsvrae te konstrueer.

6.2.2 Ooreenkomste te midde van uniekheid

Gevallestudie A – Die gevallestudie verskil van die ander deurdat hulle die enigste gesin is wat ‘n huis in ‘n gegoede area huur en hulle het ‘n aparte vertrek wat vir tuisskoling gebruik word. Die aparte vertrek stel hulle instaat om die steurnisse te beperk en om die tuisskool apart van die gesinsisteem te hou. Die aanvanklike besluit om te tuisskool was deur Moeder A gedryf en sy het ook besluit dat hulle nie ‘n spesifieke kurrikulum gaan gebruik nie. Sy besluit self oor die

onderrigmateriaal en dit word gekies op grond van dit wat beskikbaar is. Dit kan egter gebeur dat die onderrigmateriaal wat sy op so 'n wyse bekom nie op haar dogters se graadvlakke is nie en die inhoud self kan van 'n sub-standaard wees.

Sy poog om 'n semi-formele leeromgewing te skep en maak van werkboeke sowel as rekenaarprogramme gebruik. Dit blyk dat sy wel poog om die onderrigmateriaal wat sy gebruik te verryk deur van ander hulpmiddels (byvoorbeeld die internet) gebruik te maak. Die dogters werk nie selfstandig nie, maar steun op Moeder A se konstante hulp en leiding. Dit dra daartoe by dat hulle nie leer om hulle eie kennis en vaardighede toe te pas of verder uit te brei nie. Moeder A maak soms van die mededelingsmetode gebruik deur sommige van die werk soos 'n lesing vir die dogters aan te bied, byvoorbeeld tydens hulle groeplese op Vrydae.

Moeder A voorsien nie gereedlik vir die dogters 'n verduideliking op hulle vrae nie maar toon 'n geneigdheid om die antwoorde vir hulle voor te sê of die opdragte van die take te wysig. Die dogters leer gevolglik nie om vir hulleself te dink, om oor die leerinhoud na te dink nie of om hulle eie kennis en vaardighede toe te pas nie. Moeder A se wyse van leerondersteuning blyk ook nie toereikend te wees nie aangesien sy in sommige geval die dogters se korreksies namens hulle doen, wat daartoe bydra dat hulle kennis en vaardighede nie verder uitgebrei word nie. Moeder A maak van geen vorm van assessering gebruik nie, met die gevolg dat sy nie haar dogters se vordering en/of leemtes kan bepaal nie en gevolglik nie die onderrig- en leergebeure in terme daarvan doelmatig kan aanspreek nie.

Die gevallestudie toon in sekere opsigte ooreenkomste met die ander gevallestudies. Moeder A blyk in beheer te wees van die keuses en besluite wat geneem word met betrekking tot die onderrigmateriaal, wat ooreenstem met gevallestudie B. Sy poog om haar dogters te beskerm deur hulle te isoleer, wat daartoe bydra dat hulle beperkte blootstelling aan individue buite die gesin- en tuisskoolsisteme het, wat ooreenstem met gevallestudie C.

Dit kom voor dat die gesinslede se gedrag artikuleer met die diskoerse wat deur haar onderskryf word, naamlik 'n Christelike voorskriftelike diskoers (sy poog om die dogters in ooreenstemming met Bybelse voorskrifte op te voed) en 'n isolasionistiese diskoers (sy poog om die dogters weg

te hou van enige negatiewe invloede). Dit blyk egter dat die menslike ontwikkeling diskoers wat deur Vader A onderskryf word nie tans in die Tuisskool A realiseer nie. Dit wil voorkom of die navolging van die Bybelse voorskrifte voorrang geniet en dat die dogters se onderrig en leer nie as prioriteit beskou word nie.

Gevallestudie B – Die gevallestudie verskil van die ander gevallestudies deurdat hulle ‘n een-kind gesin is en dat die besluit om te tuisskool aanvanklik deur Kind B gedryf was. Die een-kind gesin maak dat Moeder B nie nodig het om kinders op verskillende graadvlakke te akkommodeer nie en sy kan onverdeelde aandag aan Kind B gee, wat daartoe bydra dat toereikende leer kan plaasvind. Kind B kry ook die geleentheid om aktiwiteitsdae by te woon, waar hy blootstelling kry aan kinders van sy eie portuurgroep en ook die geleentheid kry om nuwe kennis en vaardighede aan te leer. Die gesinslede openbaar elkeen ‘n persoon-gebaseerde identiteit en hulle skyn nie afhanklik van mekaar of ander groepe te wees nie (Ting-Toomey in Hill *et al.*, 2007: 48+49). Dit kom voor of Gesin B werklik waarde heg aan Kind B se onderrig, leer en ontwikkeling deurdat hulle die enigste gevallestudie is wat ‘n ontwikkeling-tot-volwassenheid-diskoers onderskryf. Hulle beskou nie huiswerk as ‘n nadeel nie maar besef dat dit ‘n nodige deel van Kind B se leerproses uitmaak, wat daarop dui dat daar tyd en aandag bestee word aan die inoefening van kennis en vaardighede. Kind B blyk die enigste een van die vier deelnemers te wees wat dit werklik geniet in die tuisskool en wat nie ‘n ongedurigheid het daarvoor nie. Hy blyk ook die enigste een van die vier deelnemers te wees wat toereikend vorder en presteer en dit kom voor of sy ontwikkeling in lyn met sy verwagte ouderdomsvlak is.

Die gevallestudie toon ook in sekere opsigte ooreenkomste met van die ander gevallestudies aangesien Moeder B (soos Moeder A) in beheer van die keuses en besluite is wat geneem word. Tuisskool B gebruik dieselfde kurrikulum as Tuisskool C hoewel hulle rede vir die keuse van die kurrikulum sowel hul toepassing daarvan verskil. Gesin B is (soos Gesin D) oop vir kontak met ander buite die gesin- en tuisskoolsisteme en die ouma is by hulle woonagtig. Moeder B maak in Tuisskool B dikwels van ‘n dialoogmetode gebruik deurdat sy en Kind B in leergesprekke betrokke is en sy voorsien aan hom die nodige hulp, leiding en ondersteuning wanneer hy dit verlang.

Dit blyk dat die gesinslede se gedrag artikuleer met die diskoerse wat deur hulle onderskryf word, naamlik ‘n ontwikkeling-tot-volwassenheid-diskoers (die ouers heg waarde aan Kind B se insette sowel as sy ontwikkeling) sowel as ‘n diskoers van die Christelike uitlewing van hulle geloof (hulle lewe werklik in ooreenstemming met hulle Christelike waardes). Gesin B leef gebalanseerd en hulle blyk nie oordrewe afhanklik van ander groepe (byvoorbeeld die kerk) te wees nie, maar behou hulle eie identiteite. Kind B werk selfstandig en Moeder B is teenwoordig om aan hom die nodige leiding en ondersteuning te bied indien nodig. Die leerproses blyk interaktief van aard te wees, wat Kind B instaat stel om nuwe kennis en vaardighede aan te leer, wat sy ontwikkeling in die algemeen bevorder. Moeder B sal byvoorbeeld die ACE-akademie nader vir hulp wanneer sy vashaak of sy gebruik haar internet as hulp wat as verryking vir die kurrikulum dien.

Gevallestudie C – Die gevallestudie verskil van die ander gevallestudies aangesien hulle van ‘n ander kulturele agtergrond afkomstig is en Moeder C het nog nooit vantevore buite die huis gewerk nie. Kind C werk heeltemal selfstandig en ontvang min of geen leiding en ondersteuning van Moeder C, wat daartoe bydra dat daar nie toereikende leer kan plaasvind nie of dat hy verkeerd kan leer. Tuisskool C maak van geen addisionele hulpmiddels gebruik nie en is ook nie by ‘n ondersteuningsnetwerk vir tuisskolers betrokke nie. Kind C neem ook nie tans aan enige buitemuurse aktiwiteite deel nie. Dit wil voorkom of sy blootstelling aan maats beperk is, wat sy sosiale ontwikkeling kan benadeel.

Die gevallestudie toon wel in sekere opsigte ooreenkomste met van die ander gevallestudies. Die besluit om te tuisskool sowel as die keuse van die kurrikulum was deur Vader C gedryf, soos met gevallestudie D. Hulle gebruik ook die ACE-kurrikulum (soos Tuisskool B) maar die doel en toepassing geskied op verskillende wyses. Moeder C (soos Moeder D) maak staat op die kurrikulum maar nie vir dieselfde redes nie en sal selfs programbeginsels verander. Moeder C gebruik die kurrikulum as ‘n plaasvervanger vir haarself met die gevolg dat sy geringe verantwoordelikheid vir haar seuns se onderrig neem. Gesin C poog (soos Gesin A) om hulle seuns te beskerm deur hulle te isoleer, wat daartoe bydra dat hulle die seuns se blootstelling beperk.

Dit blyk dat die gesinslede se gedrag artikuleer met die diskoerse wat deur hulle onderskryf word, naamlik ‘n patriargale diskoers (Vader C neem al die besluite en Moeder C is op die agtergrond), ‘n isolasionistiese diskoers (die seuns word weg gehou van negatiewe invloede) en ‘n Christelike verhoudingsdiskoers (die seuns word in ooreenstemming met die gesin se Christelike waardes opgevoed). Dit wil voorkom of die gebrekkige leiding en ondersteuning wat Kind C ervaar daartoe bydra dat hy nie geleentheid kry om sy kennis en vaardighede uit te brei nie, wat daartoe bydra dat toereikende leer nie kan plaasvind nie. Kind C poog om vinniger deur sy werkboeke te vorder en die versnelde leer kan daartoe bydra dat die werk bo sy ontwikkelingsvlak is en dat hy slegs oppervlakkig met die inhoud omgaan.

Gevallestudie D – Die gevallestudie verskil van die ander gevallestudies aangesien die dogters nog nie vantevore in ‘n dagsorg, kleuterskool of institusionele skool was nie. Tuisskool D is die enigste een wat van twee kurrikulums gebruik maak, wat dui op Moeder D se afhanklikheid van die kurrikulum en sy is die enigste een van die moeders wat ‘n “kurrikulêre” diskoers onderskryf. Moeder D is ook die enigste een wat nie ‘n huishulp het nie en wat al die huiswerk self doen. Dit kan dan gebeur dat haar huiswerk meer van haar gesins- of tuisskool tyd opneem.

Die gevallestudie toon ooreenkomste met van die ander gevallestudies deurdat die besluit om te tuisskool sowel as die keuse van die kurrikulums ook deur Vader D gedryf was, soos by gevallestudie C. Moeder D maak (soos Moeder B) ook gebruik van ‘n dialoogmetode deur met haar dogters betrokke te raak by leergesprekke, wat daartoe bydra dat toereikende leer kan plaasvind. Die ouma is, soos by Gesin B, ook by Gesin D woonagtig en hulle het, soos gevallestudie B, gereeld kontak met individue buite die gesin- en tuisskoolsisteme, wat die dogters se sosiale ontwikkeling bevorder.

Dit blyk dat Moeder D sterk afhanklik is van die kurrikulum om haar te help om die onderrig wat haar dogters nodig het aan hulle te voorsien sodat hulle kan leer. Sy werk hard en doen baie moeite met haar dogters se onderrig. Moeder D maak gebruik van al die beskikbare hulpmiddels wat deur die kurrikulum voorsien word, byvoorbeeld CD’s, DVS’s en die internet, en sal selfs ondersteuning van buite die gesin- en tuisskoolsisteme opsoek, byvoorbeeld vriendinne en professionele persone.

6.2.3 ‘n Oorkoepelende sin-maak van die gevallestudies

Dit is duidelik dat die gevallestudies in verskeie opsigte van mekaar verskil, byvoorbeeld hulle het uiteenlopende redes vir hulle besluite aangevoer, die rolle wat hulle in hulle gesinne en tuisskole vervul verskil, hulle het verskillende voor- en nadele vir tuisskoling geïdentifiseer, hulle stel verskillende uitkomstes vir hulle kinders ten doel en hulle toepassing of gebruik van die kurrikulums, onderrigprogramme en onderrigmateriaal verskil van mekaar. Die verskille tussen die gevallestudies bevestig die uniekheid van elke tuisskoolonderrig situasie.

Dit wil egter voorkom of die gevallestudies wel te midde van die verskille enkele ooreenkomste toon. Die gesinne het almal daarop gewys dat hulle poog om hulle kinders in ooreenstemming met hulle Christelike waardes op te voed en hulle heg waarde aan hulle gesinne sowel as hulle betrokkenheid by die kerk en kerklike aktiwiteite. Dit blyk dat die gesinne naby mekaar leef en betrokke is in mekaar se lewens, wat daartoe bydra dat daar hegte gesinsbande tussen hulle is. Dit kom voor of die gesinne uit eie keuse deel vorm van ‘n besondere subkultuur, naamlik hulle kerk (Hill *et al.*, 2007: 175-176). Die subkulture waaraan hulle behoort het hulle eie oortuigings, waardes, norme, persepsies en diskoerse wat aan die gesinne oorgedra word en rig en beïnvloed hulle persepsies en praktyke. Die ouers beklemtoon die belangrikheid van hulle kinders se godsdienstige- en sedelike vorming en het kurrikulums of onderrigmateriaal gekies wat Christelik-gebaseerd is. Dit kom voor of elkeen van die gevallestudies ‘n **Christelike diskoers** onderskryf maar dat hulle verskillende aspekte van die Christelike geloof beklemtoon, gebaseer op die spesifieke waardes wat hulle as belangrik ag. Dit blyk dat die Christelike diskoers wat deur hulle onderskryf word ‘n samehang toon met die besondere subkultuur (die kerk) waaraan hulle behoort wat ooreenstem met die literatuur oor kultuur en diskoers (Hill *et al.*, 2007: 2; Vlasselaers, 2002: 100; Painter en Theron (2001: 2)).

Dit blyk dat die ouers in elkeen van die gevallestudies poog om in die beste belang van hulle kinders op te tree. Die uitkomstes wat die ouers vir hulle kinders ten doel stel verskil van mekaar maar hulle is elkeen daarvan oortuig dat tuisskoling die enigste wyse is waarop hulle dié uitkomstes kan realiseer. Hierdie oortuiging het die ouers gedryf om ‘n ekstreme stap te neem en hulle kinders uit die institusionele skole te haal (of selfs nooit daarin te plaas nie) en om ten spyte

van hulle gebrekkige kennis en vaardighede (nie een van die moeders is ‘n opgeleide onderwyseres nie), self tuisskoling aan hulle te voorsien. Dit wil verder voorkom of die ouers verskeie opofferings (byvoorbeeld op ‘n persoonlike en finansiële vlak) moet maak maar dat hulle ten spyte daarvan steeds toegewyd bly en alles in hulle vermoë doen om die beste vir hulle kinders te doen. Dit wil dus voorkom of die ouers se diskoerse sal bepaal wat as **beste belang** beskou sal word.

6.3 GEVOLGTREKKINGS

6.3.1 Gevolgtrekkings met betrekking tot my navorsingsvrae

6.3.1.1 Beantwoording van my sekondêre navorsingsvrae

1. Wat is die beweegredes vir plasing in tuisskoling?

Die navorsingsbevindings het getoon dat die tuisskool opvoeders en vaders uiteenlopende redes aangevoer het vir hulle besluit om tuisskoling te onderneem. Die meerderheid redes kan teruggevind word in die literatuur, naamlik Christelike redes (Botha, 2005: 2-5), ontevredenheid oor die standaard van onderwys (Van Oostrum in Moore, 2002: 4), praktiese oorwegings (Bester, 2002: 2), ontevredenheid oor die teenstrydige waardes in die institusionele skole (Botha, 2005: 2-5), besorgdheid oor die geweld, dwelms en slegte taalgebruik in die institusionele skole (Lubienski, 2000: e-dok.; Reich, 2002: 57), ‘n behoefte om leerders se blootstelling aan sekere materiaal te beperk (Reich, 2002: 56) en ‘n behoefte van ouers om individuele aandag aan hulle kinders se akademiese vordering te skenk (Botha, 2005: 2-5). In Gevallestudie B het die aanvanklike idee om met tuisskoling te begin bloot op voorstel van Kind B posgevat en die ouers het hom ernstig opgeneem. Ek het nie tydens my soektogte enige literatuur teengekom wat met hierdie bevinding artikuleer nie. Die mediese redes wat deur Moeder A aangevoer is kon ook nie teruggevind word in die literatuur nie – ek het geen studies gevind wat gemeld het dat ouers weens gesondheidsfaktore so lig soos ‘n kind se allergieë en asma besluit het om tuisskoling te onderneem nie.

‘n Blote vermelding van redes blyk egter byna niksseggend te wees aangesien dit nie bydra tot insig in die wesenlikheid van ‘n tuisskool praktyk nie. Dit kom voor of die tuisskool opvoeders se betekenisgewing onderliggend aan die redes van mekaar verskil, wat daarop dui dat hulle redes vanuit hierdie betekenisgewing geïnformeer en/of gerig word en dat die redes ingebed is in hulle waardesisteme. ‘n Ondersoek na die tuisskool praktyke sou dus vlak en enkelvoudig wees indien dit vassteek by die redes vir tuisskoling. Ons kan eers tot insig kom met betrekking tot die uniekheid van elke tuisskoolsisteme indien ons ook die tuisskool opvoeders se besondere waardesisteme onderliggend aan die redes in oorweging neem.

In die literatuur word verwys na twee hoofgroepe op grond van hul beweegredes vir tuisskoling, naamlik ideoloë (word deur godsdienstige oortuigings gedryf tot tuisskoling) en pedagoë (word deur praktyk oorwegings gedryf tot tuisskoling) (Van Galen, 1991:66). Dit blyk dat die deelnemers aan my studie oorwegend in die twee kategorieë geval het. Moeder A se Christelike redes, Vader B se mening dat tuisskoling deel van God se plan vir hul gesin is, Moeder C se behoefte om haar seuns in ooreenstemming met hulle Christelike waardes groot te maak sowel as Moeder D se Christelike redes plaas hulle in die ideologiese kategorie, terwyl Vader A se besorgdheid oor die swak gehalte van die huidige onderwys, Vader C en Moeder C se ontevredenheid oor die geweld en negatiewe waardes in die institusionele skole en Vader D se behoefte aan individuele aandag vir sy dogters hulle in die pedagogiese kategorie plaas.

‘n Nadere beskouing van die deelnemers se redes vir tuisskoling laat egter blyk dat so ‘n enkelvoudige indeling in terme van ideoloë en pedagoë ook nog nie die uniekheid van elke tuisskoolonderrig konteks in terme van sy eie waarheid laat verskyn nie en steeds niksseggend is. Nie alleen plaas die indeling ‘n ouer soms in albei kampe nie, maar al die redes wat deur die deelnemers aan my studie aangevoer is kan ook nie gemaklik in die twee kategorieë ingeorden word nie. Dit wil voorkom of die literatuur met so ‘n kategorisering steeds slegs klem lê op die redes vir tuisskoling en dat die deelnemers se oortuigings, persepsies en diskoerse wat hulle redes onderlê nie voldoende in oorweging geneem word nie.

Sommige van die ouers in die studie het oënskynlik dieselfde redes vir tuisskoling aangevoer, maar die betekenisgewing onderliggend aan die redes sowel as die doel wat hulle wil bereik

(uiteraard gewoonlik in noue samehang met die betekenis) het grotendeels van mekaar verskil. Vir Moeder A beteken Christelike redes byvoorbeeld die nougesette navolging van Bybelse voorskrifte, terwyl dit vir Moeder D primêr beteken om in 'n lewende verhouding met God te staan. Hulle betekenisgewing is geheel uiteenlopend, byvoorbeeld in terme van die rigiede detail van voorgeskrewe drag en gedrag (Moeder A) *versus* die soepel keuses van waardegedrewe verhoudings en interaksies (Moeder D), asook die wyse waarop die tuisskool praktyke gerig word in losse samestelling van leermateriaal (Tuisskool A) *versus* 'n nougesette uitvoering van twee onderrigprogramme (Moeder D). Dit wil dus voorkom of die redes vir tuisskooling inderdaad ingeklee word deur 'n individu se godsdienstige- en kulturele agtergrond en ervarings op skool soos deur Knowles (1991: 216-219) aangevoer, sowel as hulle eiesoortige norme, waardes, oortuigings, persepsies en diskoerse, wat min indien enige aandag in die literatuur gekry het. Die voorbeeld dui weereens op die invloed van die tuisskool opvoeders se besondere waardesisteme sowel as die konteks waarin dit gestalte vind, wat impliseer dat 'n kategoriale indeling nie gedoen behoort te word nie aangesien dit nie reg laat geskied aan die uniekheid van elke tuisskool praktyk nie.

'n Belangrike vraag wat na vore kom raak die mate waartoe en die wyse waarop die redes vir tuisskooling na verloop van tyd steeds in die tuisskool realiseer, al dan nie. Die beantwoording van die vraag is van belang aangesien redes vir tuisskooling meestal 'n direkte/indirekte invloed bly uitoefen in die tuisskoolopvoeder se gestaltegewing aan haar rol asook op die daaglikse bedryf van die tuisskool. Dit blyk dat die redes wat in Gevallestudies B, C en D aangevoer is steeds grootliks in hulle tuisskole realiseer. Dit wil voorkom of die redes nie bloot rasionaliserings was nie, maar steeds 'n direkte invloed uitoefen op hulle praktyke en dat die praktyke selfs deur die redes gerig word. Dit blyk egter dat Vader A se rede nie tans in Tuisskool A realiseer nie en dat die praktyk aldaar hoofsaaklik gerig word onder die sterk invloed van Moeder A se diskoers. Vader A is nie betrokke by die tuisskool nie en dit wil voorkom of betrokkenheid van kernbelang is om seker te maak dat die redes deurgevoer word na die tuisskool praktyk. Hierdie afleiding word ondersteun deur die feit dat Vader C en Vader D se beklemtoning van kwaliteit onderwys neerslag vind in hul rol in die keuse van onderrigprogramme en volgehoue betrokkenheid by hul tuisskole.

Dit wil voorkom of die redes vir tuisskooling 'n direkte verband toon met die besondere gestaltegewing aan die tuisskool praktyk, en hierdie feit figureer nie sterk genoeg in die literatuur nie. Die feit dat besondere redes steeds in die tuisskole wat deelgeneem het aan die studie realiseer is 'n verdere aanduiding dat dié redes ingebed is in die ouers se besondere waardesisteme en daarom dra dit by tot die tuisskool praktyke. Dit blyk dat realisering van die redes vir tuisskooling tot dusver nog nie in die literatuur kriterieel aangelê is nie en dit noodsaak bepaald verdere oorweging.

Dit wil dus ten slotte voorkom of die sin van die redes vir tuisskooling nie geleë is in 'n enkelvoudige en oppervlakkige beskrywing en/of indeling van dié redes nie. Dit blyk eerder dat die tuisskool opvoeders se geskiedenis (met hulle besondere waardesisteme), beoogde uitkomst, en die realisering van die redes in oorweging geneem moet word alvorens die besondere tuisskool praktyk begryp kan word. Dit sal daarom sinvol wees om in alle navorsing rakende tuisskooling die redes vir tuisskooling as 'n narratief binne die besondere gesin of tuisskool te ondersoek, soos wat dit in die konteks sigbaar word, om sodoende telkens die geldigheid van die redes vir die betrokke tuisskool opvoeders te begryp. Ek verwys terug na Moeder A se mediese redes vir tuisskooling van Kind A as voorbeeld. Hierdie rede word nie in die literatuur gevind nie en mag deur sommige beskou of selfs afgeskryf word as ekstrem. Die ondersoek het egter laat blyk dat die gesondheidsfaktor tot rede verhef word in lyn met Moeder A se isolasionistiese diskoers. Op grond van haar oortuigings rakende die isolering van haar kinders beskou sy Kind A se allergie dus as 'n geldige rede om tuisskooling aan haar te bied.

2. Wat is tuisskool leerders se persepsies van dié redes?

My navorsingsbevindings met betrekking tot hierdie vraag berus op data versamel op die vlakke van direkte formulering ('n onderhoud), onbewuste betekenis (die projeksies) en gedrag (die observasies) en dui daarop dat die tuisskool leerders se persepsies van die redes vir tuisskooling oorwegend verskil van die redes soos deur die ouers bedoel. As voorbeeld bespreek ek Kind A. Haar persepsie van die redes het raakpunte getoon met dié van haar moeder oor veiligheid, maar haar formulering van die Christelike rede as toesighouding, het van dié van haar moeder verskil en sy het die redes ook verskillend georden as eers veiligheid en dan Christelike gedragsnorms.

Sy het ook een van die redes, die mediese rede, nie eens genoem nie en nêrens verwys na die redes geopper deur haar vader nie. Dit blyk dus reeds op die vlak van onderhoudvoering dat daar nie kongruensie was tussen haar persepsies van die redes vir tuisskoling en die redes soos gestel deur haar moeder nie. Dit wil hieruit voorkom of haar eie behoeftes (aan veiligheid soos geassosieer met haar ervaring van ‘n “roof”) en haar betekenisgewing (van skuldgevoelens oor die oortreding van Bybelse voorskrifte) onder andere ‘n invloed uitgeoefen het op haar persepsies. Die verskille tussen haar persepsies van die redes vir tuisskoling en dié soos deur haar ouers gestel kan moontlik bydra tot haar problematiese belewing van die tuisskool as inperkend en selfs dwangmatig. Volgens haar projeksies is sy egter heel anders ingestel en ontken en verwerp sy die redes deur haar moeder gestel. Sy is van mening dat sy min keusevryheid het en moet deelneem aan aktiwiteite wat nie altyd vir haar lekker is nie. Sy beskou nie die wêreld as onveilig nie en wil uitgaan en nuwe ervarings deurmaak.

Die blyk ook uit die onderhoude en projeksies van Kind C en Kind D dat tuisskool leerders hulle tuisskole as problematies kan beleef en insig in hulle persepsies van hul ouers se redes vir tuisskoling kan lig werp op die omvang en aard van hulle probleme. Dit blyk daarom dat ‘n begryping van die tuisskoolonderrig situasie nie moontlik is indien die tuisskool leerder se persepsies nie in oorweging gehou word nie.

Mullins (1992: 297) se studie verwys na die samehang tussen tuisskool leerders se houdings en persepsies en het bevind dat hul houding jeens tuisskoling grootliks beïnvloed word spesifiek deur hulle persepsies van hulle insae in die besluitnemingsproses om te tuisskool. My studie bevestig egter nie hierdie bevinding nie aangesien Kind C steeds ‘n ongedurigheid ervaar al was die besluit vooraf met hom uitgeklaar, wat daarop dui dat blote insae nie voldoende is nie. Die ouers in Gevallestudie A en D, wat die besluit grootliks oorhoofs geneem het, blyk salig onbewus te wees van hulle kinders se ongedurigheid of selfs ongelukkigheid in die tuisskole. Dit blyk dat Kind B uniek is deurdat sy ouers volle oorweging geskenk het aan sy voorstel om te begin met tuisskoling en werklik sy waardes in aanmerking geneem en gerespekteer het. Dit kom dus voor of daar inderdaad kongruensie is tussen Kind B se persepsie en die werklike redes vir tuisskoling soos gestel deur sy ouers.

‘n Belangrike bevinding berus op interpretasie van die leerders se projeksies, naamlik dat hul weergawes van die redes vir tuisskooling in hulle onderhoude verskil het van dit wat in die projeksies na vore gekom het. Die verskil kan onder andere toegeskryf word aan persoonseenskappe wat tydens die onderhoude daartoe bydra dat die kind nie spontaan kon gesels nie (byvoorbeeld Kind B), die kind funksioneer moontlik in ‘n rigiede raam en wou nie die ouers se guns verloor nie (byvoorbeeld Kind A), die konteks van die onderhoud waar die kind dalk ‘n front wou voorhou (byvoorbeeld Kind D), en die dinamiek in die gesin waar die kind nie ‘n opinie mag opper nie (byvoorbeeld Kind C).

Die bevindings met betrekking tot die tuisskool leerders se persepsies van hul ouers se redes vir tuisskooling hou implikasies in op teoretiese vlak maar ook op metodologiese vlak. Op teoretiese vlak het die gebruik van die projeksies en observasies van leergedrag daartoe bygedra dat waardevolle insigte na vore gekom het met betrekking tot tuisskool leerders se onderliggende behoeftes en persepsies wat hulle nie moontlik of gemaklik vind om oor te gesels op ‘n bewuste vlak nie. Dit wil voorkom of die literatuur se benadering jeens tuisskooling opsigself ietwat patriargaal aandoen aangesien die tuisskool leerders se behoeftes, opinies of persepsies nie daarin oorweeg word nie. Die projeksies het, subjektief beskou, groter waarheidswaarde as wat stellings gemaak onder beheerde omstandighede kan hê en die interpretasie van my bevindings is oorwegend gedoen aan die hand van die projeksies. Dit dra by tot ons begryping van die tuisskoolonderrigsituasie, deurdat die inligting waaroor die tuisskool leerders nie direk wil gesels nie in hulle projeksies na vore gekom het.

Op metodologiese vlak hou die bevindings met betrekking tot die persepsies van die tuisskool leerders implikasies in vir die data-insamelingstegnieke wat gebruik word in navorsing op die tuisskool verskynsel. Dit skyn van kernbelang te wees om tuisskool leerders direk te betrek by die navorsing en om nie net te steun op die inligting van tuisskool opvoeders en ouers nie. Die enkele studies waar die tuisskool leerders se perspektief oorweeg is het egter slegs gefokus op die inligting wat deur die ouers sowel as in onderhoude met die tuisskool leerders ingesamel is. Dit blyk inderdaad dat onderhoude alleen nie voldoende is nie aangesien sommige tuisskool leerders nie oor die vrymoedigheid mag beskik om direk oor sekere temas of onderwerpe te gesels nie, wat daartoe kan bydra dat ons ‘n skewe beeld van die tuisskole kry.

Met betrekking tot praktyk sowel as navorsing wil dit dus voorkom of die tuisskool leerders veel meer integraal as medespelers in die tuisskool in berekening gebring behoort te word. Dit blyk dat ‘n ondersoek na die tuisskool verskynsel ‘n sensitiwiteit vir die tuisskool leerders moet toon. Hulle stem rig tesame met die ouers se diskoerse die tuisskool praktyke en behoort daarom in aanmerking geneem te word.

3. Wat is die diskoerse wat tuisskool opvoeders se tuisskoolpraktyke rig?

Die navorsingsbevindings dui daarop dat die diskoerse wat deur die deelnemers in die onderskeie gevallestudies onderskryf word na inhoud grotendeels van mekaar verskil ten spyte van oënskynlike ooreenkomste of minstens raakpunte. Dit kom eerstens voor of al vier die gevallestudies ‘n Christelike diskoers onderskryf, maar met wisselende beklemtonings. In Gevallestudie A word die nugesette navolging van die Bybelse voorskrifte beklemtoon, in Gevallestudie B beskou hulle die uitlewing van hulle Christelike geloof as sentraal, terwyl die deelnemers in Gevallestudie C en D meld dat ‘n lewende verhouding met God vooropgestel moet word, maar ook weer met onderskeiding van ‘n charismatiese en konserwatiewe konteks. In Gevallestudies A en C onderskryf die tuisskool opvoeders verder isolering as ‘n diskoers en poog hulle dan om hul kinders te beskerm deur hulle te isoleer. In Gevallestudie A het die isolering ten doel om die kinders te beskerm téén invloede, terwyl Gevallestudie C se isolering ten doel het om hul kinders weg te hou ván invloede. In Gevallestudie C en D word ‘n sterk patriargale diskoers onderskryf en is die vaders in beheer van die besluite en keuses wat gemaak word. In Gevallestudie C word die patriargale diskoers gedryf uit hulle Indiër kultuur, terwyl die patriargale diskoers in Gevallestudie D deur ‘n Bybelse beskouing van die rolle gedryf word. ‘n Ontwikkelingsdiskoers word ook in Gevallestudie A en B aangetref. In Gevallestudie A realiseer die ontwikkelingsdiskoers swak of selfs geensins nie, terwyl die ouers in Gevallestudie B hulle kind se ontwikkeling voorop stel en alles in hulle vermoë doen om sy ontwikkeling te bevorder. Ten slotte is Moeder D bewus van haar onkunde en maak sy staat op onderrigprogramme om haar te help om, na haar mening goeie gehalte onderwys, aan haar dogters te voorsien en sy onderskryf hiermee ‘n “kurrikulêre” diskoers.

Dit blyk dat die deelnemers se godsdienstige- en kulturele agtergrond (besondere subkulture waaraan hulle behoort) van mekaar verskil en 'n invloed uitoefen op hulle oortuigings, persepsies en wyses van betekenisgewing (soos onder andere uitgewys deur Vlasselaers, 2002: 100; Hill *et al.*, 2007: 2) en sodoende bepaald wederkerig 'n invloed uitoefen op die diskoerse wat hulle onderskryf. Dit bevestig die wedersydse beïnvloeding tussen die makrosisteam en die mikrosisteme van die gesin en -tuisskool. Dit blyk egter dat die resente literatuur ten opsigte van tuisskooling meestal óf 'n belangse oorsig bied (Botha, 2005), óf self vanuit bepaalde diskoerse vertrek (Van Oostrum, 1997) en dat begronde navorsing met betrekking tot die invloede wat die tuisskool praktyke onderlê steeds beperk is en geensins voldoende verreken word nie.

'n In-diepte deurskouing van die vier gevallestudies laat blyk te midde van die verskille twee gemeenskaplike eienskappe. Al vier die tuisskool praktyke word gedryf deur 'n Christelike diskoers, en al die ouers streef om by wyse van die tuisskole in die beste belang van hulle kinders op te tree. Die Christelike diskoerse val in die raam van godsdiens of spiritualiteit, en dit was moontlik toevallig dat al vier my gevallestudies 'n Christelike diskoers en geen ander diskoers met betrekking tot spiritualiteit onderskryf het nie. Die moontlikheid bestaan beslis dat individue vanuit ander godsdienste en spirituele kodes ook deur die inhoude van hulle diskoerse tot die besluit op tuisskooling kom, maar ek het hulle nie gevind nie. Ek het ook nie literatuur gevind waar verwys word na ander godsdienste nie en dit blyk dat die meerderheid tuisskolers op grond van Christelike oorwegings besluit om tuisskooling te onderneem (Botha, 2005; Blok, 2004).

Om in die beste belang van jou kind op te tree is moontlik wesenlik deel van ouer-wees, maar wat beskou word as die beste belang vir jou kind/kinders blyk diskursief begrond te wees. Die beste belang van hulle kinders word dan ook verskillend ingeklee deur die tuisskool opvoeders en die vaders op grond van die betekenis, inhoude, waardes, norme en persepsies van elk. Vir die ouers in al vier die gevallestudies het hul beskouing van die beste belang van hulle kinders so sterk gefigureer dat hulle besluit om te tuisskool en dat hulle tuisskool praktyke daardeur gerig word met al die opofferings wat dit mag verg. Moeder B se klem op ontwikkeling-tot-volwassenheid dra by dat sy alles in haar vermoë doen om Kind B se ontwikkeling te bevorder, terwyl Moeder A poog om Kind A ten alle koste te beskerm, onder andere teen die stowwe waarvoor sy allergies is, en glo dat isolering in haar beste belang is.

Dit blyk dan dat diskoers op verskillende wyses in die tuisskool praktyke gestalte vind aangesien uitkomst wat die ouers vir hulle kinders ten doel stel sowel as hulle beskouing van wat in die beste belang van hulle kinders is van mekaar verskil, wat verder bydra tot die uniekheid van elke tuisskool. Dit gaan egter oor meer as net hierdie uniekheid en dit is belangrik om te besef dat hulle tuisskooling met die beste van bedoelings aanpak en deurvoer en dat die tuisskool opvoeders wesenlike opofferings moet maak. 'n Ondersoek na tuisskooling noodsaak dus 'n herkenning en erkenning van die tuisskool opvoeders se onderliggende waardes, norme en inhoude wat hulle die tuisskool op 'n sekere wyse laat inkleef. Dit behoort dus nie te gaan oor 'n kritiese beoordeling van tuisskole nie, maar eerder oor die insig dat tuisskool praktyke mede-beïnvloed word deur diskoerse.

4. Hoe ervaar die tuisskool leerders hul tuisskoolsituasies?

In antwoord op hierdie vraag gaan ek poog om 'n praktyk beskrywing vanuit 'n mikrosistemiese hoek te voorsien wat, los staan van die diskoerse wat deur die deelnemers onderskryf word.

Dit is bevind dat die tuisskool leerders se ervaring van hulle onderskeie tuisskole in sekere opsigte ooreengestem het deurdat hulle hulle tuisskool omgewings ervaar as veilig en rustig en dat hulle dit geniet om by die huis saam met hulle gesinne te wees. Die tuisskool leerders se ervaring toon egter verskeie verskille. Dit lyk of Kind B die enigste een van die vier kinders is wat dit werklik geniet in die tuisskool as tuisskool, en wat die leiding en ondersteuning wat hy ontvang as toereikend ervaar. Dit kom voor of die gesin in Tuisskool B saamwerk as 'n span en dit is duidelik dat die ouers waarde heg aan Kind B se opinies en insette en dat hy 'n mate van inspraak het in die besluite wat in die gesin sowel as in die tuisskool geneem word. Bogemelde blyk by te dra tot sy positiewe ervarings in die tuisskool. Dit blyk verder vir die ouers belangrik te wees dat in al sy behoeftes, byvoorbeeld op akademiese sowel as sosiale vlak, voldoen moet word, wat daartoe bydra dat hulle hom nie weerhou van deelname aan enige aktiwiteite nie, wat verder bydra tot sy positiewe ervarings met betrekking tot die tuisskool.

Dit kom voor dat die tuisskool leerders in Gevallestudie A, C en D se ervaring van hulle tuisskole nie in alle opsigte positief daar uitsien nie. Hulle het almal in hulle onderhoude genoem dat hulle

tuissskoling geniet, maar hulle projeksies en hulle gedrag tydens die observasiesessies het dit nie konsekwent bevestig nie. Hulle is van mening dat hulle behoeftes nie tans in die tuissskole bevredig word nie, wat daartoe bydra dat hulle 'n ongedurigheid ervaar en 'n behoefte toon om te ontvlug. Kind A het 'n behoefte aan maats sowel as avontuur en is bewus van die tekorte in haar onderrig, Kind C toon 'n behoefte om aan buitemuurse aktiwiteite deel te neem en om maats te hê, terwyl Kind D soms met haar skoolwerk sukkel en die hulp wat sy ontvang as ontoereikend ervaar.

Dit blyk dat die tuissskool leerders se ervarings van die tuissskole 'n samehang toon met die mate waartoe in hulle behoeftes voorsien word. Dit wil verder voorkom of hulle ervarings van die tuissskole ook beïnvloed word deur die mate van leiding en ondersteuning wat hulle in hulle leerwerk vanaf die tuissskool opvoeders ontvang.

Dit wil voorkom of Mullins (1992: 297) se bevinding dat tuissskool leerders se houding teenoor tuissskoling gerig word deur hulle insae in die besluitnemingsproses, nie as uitsluitlike invloed op hulle ervaring van die tuissskoolsituasie beskou kan word nie, maar eerder 'n samehang toon met die ondersteuning wat hulle ontvang sowel as die vervulling van hulle besondere behoeftes. Dit blyk dat die literatuur nog beperk is en dat al die aspekte wat hulle ervarings van die tuissskole beïnvloed nie voldoende in die literatuur verreken word nie.

Die tuissskole in die studie toon in alle opsigte merkbare verskille met betrekking tot die dag-tot-dag bedryf daarvan. Die tuissskole gebruik verskillende kurrikulums of onderrigmateriaal en die gesag wat daaraan toegedig word verskil ook. Dit blyk dat, al gebruik die tuissskole dieselfde kurrikulums (naamlik Tuissskool B en C), die kurrikulums steeds op verskillende wyses neerslag vind in die praktyk en sodoende invoer op verskillende ervarings by die leerders. Die tyd wat aan skoolwerk bestee word verskil, asook die hoeveelheid huiswerk indien enige. Die mate en wyse van begeleiding wat gebied word verskil (in Tuissskool A word byvoorbeeld die werk vir die dogters gedoen, terwyl Kind C op die ander punt van die kontinuum aan homself oorgelewer is) asook die hantering van skoolwerk wat nie verstaan word nie (in Tuissskool D staan hulle byvoorbeeld stil by die werk, terwyl werk in Tuissskool C gelos word totdat Vader C kan help). In sekere van die tuissskole word die kinders nie geassesseer nie (Tuissskool A), terwyl die ander

tuissskole waarde heg aan interne sowel as eksterne assessering (Tuissskool B en D). Die tuissskole verskil ook met betrekking tot die kriteria wat vir vordering gestel sowel as die wyse van bepaling van die tuissskool leerders se vordering (Tuissskool A meet byvoorbeeld vordering aan die hoeveelheid bladsy wat daaglik voltooi word en Moeder B verhoog die vereiste prestasie vir voortgang na die volgende werkboek).

Die tuissskool praktyke sal na verwagting grootliks ontoereikend daar uitsien wanneer ‘n individu van buite af dit beskou. ‘n Beskouing van die tuissskool praktyke wat van buite die raam van diskoers aangelê word, sonder inagneming van die uitkomste en doelstellings gestel deur die tuissskool opvoeders, kan nie bydra tot die toereikende begryping van dié praktyke nie. Insgelyks kan die onderwyskundige teorieë wat in hoofstuk 3 bespreek is nie sonder meer kriterieel aangelê word nie aangesien die tuissskool praktyke nie bedryf word primêr onder vaandel van dié teorieë nie. In vraag 5 sowel as tydens my beantwoording van my primêre navorsingsvraag sal hierdie saak in verdere perspektief getrek word.

5. *Hoe gee die persepsies van tuissskool opvoeders en tuissskool leerders vorm aan die tuissskoolpraktyke waaraan hulle deelneem?*

Die navorsingsbevindings dui daarop dat die persepsies van die tuissskool opvoeders en tuissskool leerders in die onderskeie gevallestudies grotendeels van mekaar verskil. Dit moet vooraf gestel word dat diskoers nie die enigste gronde of invloed op persepsies is nie, maar dat persepsies byvoorbeeld ook deur die individue se ervaring, omstandighede en kennis gerig kan word.

Die tuissskool opvoeders se self persepsies verskil van mekaar en rig onder andere hulle optredes en die wyse waarop hulle die tuissskool praktyke bedryf. Moeder A beskou haarself byvoorbeeld as deel van die kerk groep en sy verwys deurentyd na “ons” en poog ook om in ooreenstemming met die groeps-identiteit, waardes en oortuigings te handel, terwyl Moeder C haarself beskou as onkundig en ietwat minderwaardig, wat haar skyn te verhinder om aktief betrokke te raak in Tuissskool C.

Die tuisskool opvoeders se persepsies het verder verskil met betrekking tot die rolle wat hulle vervul. Moeder B se persepsie van haar rol is byvoorbeeld dat sy 'n fasiliteerder is, wat vir haar beteken dat Kind B selfstandig moet werk maar dat sy beskikbaar is indien hy hulp nodig het. Moeder C is egter van mening dat haar aktiewe betrokkenheid in die tuisskool nie nodig is nie maar dat Kind C selfstandig moet werk en dat die kurrikulum aan hom die nodige hulp en ondersteuning bied wat hy nodig het. Hulle persepsies met betrekking tot die rolle wat hulle vervul oefen dan 'n direkte invloed uit op die leerondersteuning wat hulle aan die tuisskool leerders voorsien.

Die tuisskool opvoeders se persepsies van onderrig en leer het ook grotendeels van mekaar verskil en het 'n invloed uitgeoefen op die leeromgewing wat hulle skep, die kurrikulums en onderrigprogramme wat hulle gebruik asook die benaderings en metodes wat hulle in hul unieke toepassing van die onderrigprogramme volg. Die tuisskool leerders se persepsies het in dié verband ook van mekaar verskil en 'n samehang getoon met die tuisskool praktyke waaraan hulle deelneem. Die tuisskool opvoeders se persepsie van sosialisering oefen ook 'n invloed uit op die tuisskool praktyke en dra so by tot die tuisskool leerders se persepsies oor die tuisskole.

Moeder A beskou onderrig en leer as ondergeskik aan die aanleer van 'n bepaalde waardesisteem en daarom maak sy van 'n beginsel benadering gebruik (Clarkson & Clarkson, in Van Oostrum, 1997: 72-79; Botha, 2005: 12-21). Sy beskou skool as net nog 'n taak wat afgehandel moet word en bestee ongeveer drie ure per dag daaraan. Sy is van mening dat 'n spesifieke kurrikulum nie nodig is nie en skep 'n meer semi-formele leeromgewing (Lowe & Thomas, 2002: 45-51). Dit skyn nie vir haar belangrik te wees dat haar dogters selfstandig moet werk nie en daarom maak sy ook van 'n mededelingsmetode gebruik (Verster *et al.*, 1982b: 43-45) deurdat sy vertellings doen, antwoorde vir hulle voorsê of selfs instruksies by opdragte wysig. Kind A se persepsie is gevolglik dat sy nie nodig het om self te dink nie en dat sy nie nodig het om verantwoordelikheid vir haar eie leer te aanvaar nie. Moeder A se persepsie dat die wêreld onveilig is en dat daar orals geweld is dra daartoe by dat sy haar dogters isoleer. Kind A voel egter ingehok en sy het 'n persepsie van die tuisskool as beperkend, ofschoon sy haar veiligheid in die tuisskoolsituasie waardeer.

Moeder B beskou onderrig en leer as ‘n integrale deel van Kind B se ontwikkeling tot volwassenheid en verkies om ‘n meer gestruktureerde leeromgewing te skep (Lowe & Thomas, 2002: 45-51), en om ‘n “School-at-home” benadering (Clarkson & Clarkson, in Van Oostrum, 1997: 72-79; Botha, 2005: 12-21) te volg en sy maak van ‘n kurrikulum gebruik wat met versigtigheid, ná deeglike ondersoek, gekies is omdat dit in hulle behoeftes voorsien. Dit blyk vir haar belangrik te wees dat Kind B verantwoordelikheid vir sy eie leer moet aanvaar en selfstandig moet werk en sy maak van ‘n dialoogmetode (Verster *et al.*, 1982b: 43-45) gebruik waar hulle leergesprekke voer eerder as dat sy antwoorde vir hom sal gee. Kind B se persepsie is weer dat hy hard moet werk in sy skoolwerk en dat hy self verantwoordelikheid vir sy eie leer moet aanvaar, maar dat Moeder B daar is vir hulp en leiding. Die ouers beskou sosialisering as ‘n integrale deel van Kind B se ontwikkeling en is oop vir kontak met ander buite die gesin- en tuisskoolsisteme, wat daartoe bydra dat Kind B nie ingehok voel nie.

Moeder C beskou onderrig en leer as ondergeskik aan haar seuns se navolging van hul passie. Sy beskou haarself as onkundig en steun swaar op ‘n gestruktureerde leeromgewing (Lowe & Thomas, 2002: 45-51) en ‘n “School-at-home” benadering (Clarkson & Clarkson, in Van Oostrum, 1997: 72-79; Botha, 2005: 12-21) word gevolg. Sy maak gebruik van dieselfde kurrikulum as Moeder B, maar haar persepsie daarvan lei tot ‘n heel verskillende vormgewing aan die praktyke in Tuisskool C. Na haar mening voorsien die onderrigmateriaal voldoende struktuur en goed uitgewerkte werkboeke sodat sy nie nodig het om verantwoordelikheid vir haar seuns se onderrig en leer te aanvaar nie. Die onderrigprogram stel haar seuns instaat om selfstandig te werk en sy voorsien min of geen leiding en ondersteuning benewens om sekere take af te skaal nie. Kontrolering van werk word deur die kinders self gedoen. Kind C se persepsie is dat hy selfstandig moet werk en dat daar niemand is wat hom help of sy werk kontroleer nie en dat hy die maklike uitweg kan neem. Kind C se persepsie van prestasie is dat hy vinnig deur die skoolwerk moet vorder, wat daartoe bydra dat hy insig en diepteleer inboet. Die ouers se persepsie van die wêreld as onveilig dra daartoe by dat hulle ook hulle seuns isoleer, wat daartoe bydra dat Kind C die tuisskool as eensaam ervaar.

Moeder D beskou onderrig en leer as belangrik, maar heg ook waarde aan die aanleer van ‘n spesifieke waardesisteme en daarom maak sy van ‘n eenheidsbenadering (Clarkson & Clarkson,

in Van Oostrum, 1997: 72-79; Botha, 2005: 12-21) gebruik. Sy is skerp bewus van haar onkunde en skep 'n gestruktureerde leeromgewing (Lowe & Thomas, 2002: 45-51), en maak sterk staat op twee verskillende kurrikulums as hulpmiddel. Anders as Moeder C is sy egter aktief betrokke by haar dogters se onderrig en leer en maak sy van 'n dialoogmetode (Verster *et al.*, 1982b: 43-45) gebruik deur met hulle leergesprekke te voer. Moeder D en Kind D se persepsie van die leerinhoud is dat hulle die werk kan eenkant sit indien hulle nie verstaan nie en dat Vader D sal help in plaas daarvan dat hulle dit self hanteer. Kind D se persepsie van die tuisskool is dat sy dit geniet, maar dat sy soms aan haarself oorgelewer voel en nie die hulp kry wat sy nodig nie. Haar persepsie van die sub-graadstandaard van sekere van die vakke dra daartoe by dat sy nie lerend omgaan met die inhoud nie, maar slegs die voltooiing van die taak ten doel stel. Die ouers se persepsie van sosialisering is dat dit nodig is, wat daartoe bydra dat hulle nie die dogters se blootstelling beperk nie. Kind D se persepsie is dat sy genoeg interaksie het en dat haar sosialisering voldoende is.

Dit wil voorkom of die literatuur slegs verwys na die verskillende benaderings, metodes en die wyses waarop die praktyke benader kan word maar dat die persepsies en diskoerse wat tuisskool opvoeders se besluite onderlê, beïnvloed en rig en sodoende vorm gee aan die praktyk nie in oorweging geneem word nie. Dit blyk dus weereens dat die onderliggende verskille en aspekte wat die tuisskool praktyke in die uniekheid van elke tuisskool konteks onderlê nie voldoende in die literatuur verreken word nie.

6.3.1.2 Beantwoording van my primêre navorsingsvraag

Hoe word tuisskool opvoeders en tuisskool leerders se persepsies en praktyk van tuisskooling beïnvloed deur diskoerse?

As sintese van die teoretiese raamwerk waarbinne ek die tuisskool-mikrosisteme van die gevallestudies bespreek het, en my besinnings op die sub-vrae wat hierdie studie gerig het, kan die primêre navorsingsvraag bondig soos volg beantwoord word:

Die diskoerse wat deur die tuisskool opvoeders onderskryf word ontstaan vanuit die makrosisteem en oefen eerstens 'n direkte invloed uit op die tuisskool opvoeders en tuisskool leerders se persepsies en praktyk van tuisskooling, maar het dan ook 'n voortgesette, indirekte invloed. Die tuisskool opvoeders en tuisskool leerders se persepsies word grotendeels ingeklee deur die diskoerse, wat ook invoer op die tuisskool praktyke en dit gee vorm aan hulle besluite, keuses en gedrag. Persepsies geassosieer met dieselfde diskoers kan egter van mekaar verskil, wat dan steeds kan lei tot heel verskillende wyses van vormgewing aan die praktyk. Die invloed van die tuisskool opvoeders en tuisskool leerders se persepsies is nie 'n een-riktig proses nie aangesien die tuisskool praktyke ook hulle persepsies wederkerig kan beïnvloed en rig. Die wedersydse beïnvloeding tussen persepsie en praktyk is 'n dinamiese proses deurdat dit voortdurend plaasvind.

Die tuisskool opvoeders in die studie het verskillende diskoerse onderskryf, wat op verskillende wyses vergestaltung gevind het as praktyke in die mikrosisteme van die tuisskole, in die handeling van beide die opvoeder en die leerder. Elke tuisskool is dus steeds uniek en dit blyk dat elke tuisskool praktyk en vele van die persepsies wat daar aangetref word slegs begryp en verklaar kan word vanuit die diskoerse wat in die mikrosisteem van die gesin van krag is.

Diskoers kan dus basies beskou word as die konteks vir die tuisskooling aangesien die redes vir die bestaan van die tuisskool praktyk deur die diskoerse gedryf word asook die tuisskool opvoeders en tuisskool leerders se persepsies en ervarings van die tuisskool. Die diskoerse bied dus die konteks waarin die tuisskool praktyke ingebed is en beïnvloed en rig nie net die redes vir tuisskooling nie maar ook elke aspek van die tuisskooling wat deel vorm van die dag-tot-dag bedryf en ervaring van elke besondere tuisskool praktyk.

6.3.2 Verdere relevante gevolgtrekkings

'n Nadere beskouing van die data vanuit 'n vergelykende perspektief op leereffek het my tot waarvolle insigte gebring en bygedra tot die identifisering van verdere relevante gevolgtrekkings met betrekking tot praktykverskynsels in die gevallestudies. Hierdie gevolgtrekkings het nie die beoordeling van die tuisskool praktyke ten doel nie – ek begryp steeds dat elke tuisskool weens

die uniekheid daarvan slegs in terme van sy eie doelstellings beoordeel behoort te word – maar dit is insigte met betrekking tot tuisskooling in die algemeen wat vir opvoedkundige sielkundiges van waarde mag wees.

Identifisering van die diskoerse in die gesin wat tuisskool blyk van belang te wees aangesien dit blyk dat die ouer wat die primêre diskoers onderskryf die persoon is wat hoofsaaklik die verantwoordelikheid vir die besluite en keuses in die betrokke tuisskool op hom/haarself neem. Die verskynsel was veral sigbaar in Gevallestudie A, waar Moeder A se sterk onderskrywing van die Christelike voorskriftelike diskoers daartoe bygedra het dat die tuisskool oorwegend in ooreenstemming met die eise en waardes van die diskoers funksioneer, terwyl Vader A se diskoers min of selfs geensins in hulle tuisskool praktyk figureer nie.

Dit wil voorkom of die beskikbaarheid van hulpmiddels alleen nie voldoende is vir toereikende onderrig en leer om plaas te vind nie. Dit was weereens sigbaar in Gevallestudie A, waar hulle ‘n goed ingerigte, aparte vertrek het wat vir tuisskooling gebruik word sowel as toegang tot goeie rekenaars, werkboeke en rekenaarprogramme, maar die dogters se onderrig en leer steeds nie toereikend verloop nie. Dit blyk dat die tuisskool opvoeder steeds toegang moet hê tot ‘n mate van kennis en vaardighede met betrekking tot onderrig en leer sowel as die effektiewe gebruik van die hulpmiddels.

Dit blyk belangrik om die tuisskool gebalanseerd te bedryf. Dit wil voorkom of die onderrig en leer van tuisskool leerders wat te veel aan hulle self oorgelewer word sonder leiding en ondersteuning (Gevallestudie C), maar ook tuisskool leerders wat nie nodig het om selfstandig te werk nie en aan wie min eise gestel word (Gevallestudie A), nie toereikend geskied nie. Dit kom voor of die tuisskool leerders verantwoordelikheid vir hulle eie leer moet aanvaar en dat doelwitte vir hulle gestel moet word, maar dat die tuisskool opvoeders steeds beskikbaar behoort te wees vir hulp, leiding en ondersteuning (Gevallestudie B). Die kurrikulum speel ‘n belangrike rol in die tuisskool maar dit blyk dat die tuisskool opvoeders nie uitsluitlik op die onderrigprogram kan staatmaak as enigste hulpmiddel of om haarself te vervang nie (Gevallestudie C). Dit wil voorkom of die tuisskool opvoeder se betrokkenheid by die onderrig- en leerproses van kernbelang is. Die fisiese teenwoordigheid van die tuisskool opvoeder alleen

blyk nie voldoende te wees vir toereikende onderrig en leer om plaas te vind nie – die aktiewe betrokkenheid van die tuisskool opvoeder is noodsaaklik.

Dit blyk dat ‘n mate van struktuur nodig is sodat die tuisskool leerders weet wat van hulle verwag word. Dit blyk egter nie voldoende te wees om slegs die struktuur in plek te kry nie, die tuisskool opvoeder moet binne die struktuur ‘n aktiewe rol speel. Dit is veral van belang wanneer daar twee leerders op verskillende graadvlakke of ook met uiteenlopende behoeftes in die tuisskool is. Dit kom voor of die tuisskool opvoeders nie altyd daarin slaag om die verskillende behoeftes effektief te akkommodeer nie. Hulle vind dit problematies om tussen leerinhoud van verskillende graadvlakke te beweeg, om voldoende aandag te gee aan albei leerders en om toereikende leerondersteuning te voorsien, wat daartoe bydra dat een of albei die tuisskool leerders daaronder ly.

Dit skyn belangrik te wees dat die hele gesin (beide ouers sowel as die tuisskool leerder(s)) moet inkoop op die idee van tuisskooling aangesien dit lyk of dit ‘n invloed uitoefen op die onderrig- en leerproses sowel as die ontwikkeling van die tuisskool leerders in die algemeen. Dit skyn van kernbelang te wees dat die ouers hulp moet kry om hul kinders se ware gevoelens oor die tuisskool te ontdek en te hanteer. Dit blyk dat die tuisskool opvoeders se isolering van hulle kinders (Gevalllestudie A en C) problematies is aangesien die kinders ingehok voel en dit hulle ontwikkeling skyn te benadeel. Dit wil voorkom of dit belangrik is dat die tuisskool leerders ook die geleentheid moet hê om deel te neem aan aktiwiteite wat vir hulle lekker is en om blootstelling te kry aan individue en situasies buite die gesin- en tuisskoolsisteme. Ten slotte wil dit voorkom of die tuisskool opvoeders self ook ondersteuning nodig het, hetsy van die kurrikulum, die tuisskoolonderrig organisasie en hulle familie of vriende buite die tuisskool.

6.4 STERKPUNTE EN BEPERKINGE VAN DIE STUDIE

6.4.1 Sterkpunte van die studie

Die studie toon op teoretiese- sowel as metodologiese vlak sterkpunte. Op teoretiese vlak was die besluit om van die bio-ekologiese model gebruik te maak as ‘n teoretiese raamwerk inderdaad

‘n sterkpunt. Die bio-ekologiese model het daartoe bygedra dat ek elke aspek van die lewens van die deelnemers in die onderskeie gevallestudies in berekening moes bring, wat die uniekheid van elke tuisskool laat blyk het. Navorsing met betrekking tot die komplekse fenomeen van ‘n kind se ontwikkeling binne ‘n unieke konteks soos tuisskooling noodsaak ‘n kwalitatiewe benadering en interpretasie binne ‘n teoretiese raam wat op koherente wyse tot verklaring en insig kan bydra. Die bio-ekologiese model voorveronderstel ‘n postmodernistiese akkommodasie van diskursiewe betekenisgewing en die interpretasie van die sistemiese implikasies daarvan. ‘n Besondere sterkpunt is dan ook dat die navorsing binne hierdie teoretiese raamwerk gelei het tot diepe insig dat ‘n tuisskool, as ‘n unieke mikrosisteem, nie aan objektiewe beoordeling onderwerp kan word nie, maar slegs benader kan word in terme van sy eie doelstellings (wat artikuleer met die gesin se eie diskoerse) Enige vorm van hulpverlening of intervensie moet aangepas word sodat die eiesoortige behoeftes en interaksies van die betrokke tuisskool gesin in aanmerking geneem word.

Op metodologiese vlak was die deelname van die tuisskool vaders en leerders ‘n besondere sterkpunt in die studie en het dit waardevolle insigte met betrekking tot die tuisskole na vore gebring. Ek het nie tydens my literatuuroorsig enige studies gevind waar die perspektief van die vaders vantevore ondersoek is nie en daar word ook nie in die literatuur voldoende aandag geskenk aan die perspektief van die tuisskool leerders nie. Die vaders se onderhoude het lig gewerp op hulle eie oortuigings, persepsies en diskoerse wat ‘n direkte of indirekte invloed uitoefen op die tuisskool praktyke. Dit het my ook instaat gestel om moontlike kongruensies of inkongruensies tussen die moeders en die vaders se onderhoude te identifiseer en die invloed van die verskille op hulle gesinne en tuisskole te ondersoek. Deur die kinders te betrek by my studie het waardevolle insigte oor hulle persepsies en ervarings in die tuisskole op eerstehandse wyse na vore gekom.

Dit blyk dat die onderhoude alleen nie ‘n voldoende vertroubare databron sou gewees het nie en daarom word die gebruik van die projeksies (met die tuisskool opvoeders, vaders en tuisskool leerders) beskou as ‘n verdere sterkpunt van my studie. Die gebruik van die projeksies het my instaat gestel om ondersoek in te stel na die deelnemers se onbewuste betekenis, as ‘n outentieke vorm van waarheid wat andersins onontgin sou gebly het. Ek kon ook die projeksies

vergelyk met die onderhoude, wat in sommige gevalle (veral by die tuisskool leerders) verskil het van hulle onderhoude. Dit kan volgens diskoersteorie aanvaar word dat die funksie wat die deelnemers in hul onderhoude met my wou vervul soms kon bygedra het tot die verdoeseling, verdraaiing of verswyging van inligting en dit wil ook voorkom of sommige van die tuisskool leerders nie die vrymoedigheid gehad het om direk oor hulle gevoelens of persepsies te gesels nie (byvoorbeeld by Gevallestudie C en D waar die kinders onder 'n patriargale diskoers funksioneer, of in Gevallestudie A waar daar streng voorskrifte vir aanvaarbare gedrag gestel word). Die projeksies het dit moontlik gemaak om die deelnemers se onderliggende behoeftes, wense en gevoelens aan die lig te bring en sodoende kon ek 'n meer volledige en werklikheidsgetroue beeld daarvan verkry.

Die observasiesessies as derde datavorm het my databasis verder versterk sodat triangulasie van inligting uitgevoer kon word om die vertroubaarheid sowel as volledigheid van my bevindings sodoende te bevorder.

My vorige ervaring in my M.Ed-studie oor tuisskoling sowel as my ervaring met tuisskolers in my praktyk kan inderdaad beskou word as 'n verdere sterkpunt in die huidige studie omdat dit my instaat gestel het om die deelnemers met respek en deernis te benader, wat ons verhoudings bevorder het en bygedra het tot die stigting van 'n vertrouensverhouding met hulle. Die data was ook nie tydens 'n eenmalige besoek ingesamel nie maar die proses het oor 'n redelik tyd plaasgevind. Die toenemende kontak tussen my en die deelnemers het daartoe bygedra dat ons verhoudings versterk het, wat hulle meer gemaklik laat voel het om inligting met my te deel.

6.4.2 Beperkinge van die studie

Die beperkinge van die studie het betrekking op die literatuur sowel as die metodologie. Die literatuuroorsig het laat blyk dat resente literatuur oor tuisskoling beperk is, dat sommige van die bronne oud is, nie altyd op betroubare/vertroubare navorsing gegrond is nie en/of sydig van aard is. Ek het gepoog om so wyd moontlik te lees maar verskeie pogings om van die literatuur te bekom was onsuksesvol aangesien die boeke nie beskikbaar was in enige biblioteek nie. Die literatuur met betrekking tot diskoers en diskoers-analise blyk grotendeels te fokus op die

taalmatige aspekte van diskoers en die literatuur met betrekking tot diskoers en diskoers-analise volgens die Diskursiewe Sielkunde skyn ook nog beperk te wees.

Die studie is met 'n beperkte getal van slegs vier gevallestudies uitgevoer, wat impliseer dat gevolgtrekkings met die uiterste versigtigheid en voorbehoud gemaak moet word en geensins veralgemeen kan word nie. Die doel van die studie was om die deelnemers se perspektiewe te ondersoek en ook daarom kan die resultate en bevindings nie veralgemeen word na die res van die populasie nie. Die bevindings sou wel toegepas kon word op soortgelyke kontekste, maar weens ons begrip vir die uniekheid van elke tuisskool sal ook toepassings met vele voorbehoude gemaak moet word.

In hierdie studie was dit buitendien nie moontlik om 'n volledig ware beeld van enige gevallestudie te vorm nie aangesien 'n menigte invloede uitgeoefen is op die data wat beskikbaar gestel is – deelnemers kon byvoorbeeld 'n front voorhou of selfs kies om inligting te verswyg, my vrae het die aandag in bepaalde rigtings gestuur en ander verontagsaam, die dinamiek binne die gesin- of tuisskoolsisteem kon 'n invloed uitgeoefen het op deelnemers se response, ensomeer.

My studie was kwalitatief van aard en ek kon nie myself uit die navorsing verwyder nie, maar ek het sover moontlik daarteen gewaak dat my eie subjektiewe menings, opinies, vooroordele of bestaande diskoerse my interpretasies sowel as die bevindings van die studie kon beïnvloed.

Die deelnemers in Gevallestudie C was van 'n ander kulturele agtergrond afkomstig en my kennis met betrekking tot hulle kultuur is beperk, wat 'n beperkende invloed uitgeoefen het op my insig in die uniekheid van hul tuisskool. Ek het 'n kulturele onderhoud gaan voer in 'n poging om my kennis te verryk en die gevallestudie beter te begryp en ek het deurgaans gepoog om gegronde interpretasies te maak op grond van die inligting wat ek tot my beskikking gehad het.

Sommige van die tuisskolers (byvoorbeeld Kind B) is by aktiwiteite met ander tuisskolers betrokke en dit was om tydsbeperkings, praktiese redes asook etiese redes nie moontlik om die

byeenkomstes te observeer nie. Dit kon waardevolle inligting met betrekking tot sy sosialisering gebied het en word beskou as 'n leemte. Ten slotte het my studie se sterk fokus op die deelnemers se gesitueerdheid sowel as hulle ontwikkelingsmatige aspekte daartoe bygedra dat die akademiese werk waarmee hulle besig was, die kwaliteit van die akademiese blootstelling sowel as hulle akademiese vordering onvoldoende aandag geniet het, wat 'n definitiewe leemte in my studie is.

6.5 AANBEVELINGS MET BETREKKING TOT VERDERE NAVORSING

Die tuisskool leerders en vaders se deelname aan die studie het bygedra tot groter en nuwer begryping van die betrokke tuisskool praktyke. Verdere navorsing met betrekking tot die tuisskool leerders en vaders se perspektiewe met spesifieke verwysing na hulle onderliggende behoeftes, wense, oortuigings en persepsies en die invloed daarvan op die tuisskool praktyke kan waardevolle insigte lewer. Ek het in my studie ook slegs gefokus op een tuisskool leerder per tuisskool. Navorsing wat al die tuisskool leerders in die gesin- en tuisskoolsisteem insluit kan bydra tot die toenemende begryping van die tuisskoolonderrig verskynsel.

'n Ondersoek na die besondere invloede wat binne die tuisskoolsisteem uitspeel, met spesifieke benutting van die persoon-proses-konteks-tyd perspektief van die bio-ekologiese model kan bydra tot 'n begryping van elke mikrosisteem in meer besonderhede. 'n Ondersoek wat die akademiese standaard binne soortgelyke navorsing in oorweging neem met spesifieke verwysing na die kwaliteit van onderrig wat die tuisskool leerders ontvang. My studie kan verder gevoer word om meer gevallestudies in te sluit en sommige ander diskoers tradisies kan in die studie toegepas word. Die studie kan ook verder gevoer word om die benutting van opleidingsprogramme ter ondersteuning van die tuisskool opvoeders en tuisskool leerders te ondersoek.

6.6 SAMEVATTING

Die navorsingsbevindings het getoon dat die diskoerse wat deur die tuisskool opvoeders onderskryf word bepaald 'n invloed uitoefen op die tuisskool praktyke. Dit blyk dat tuisskool

opvoeders verskillende diskoerse onderskryf, wat op verskillende wyses vorm gee aan hul persepsies en tuisskool praktyke. Die bevindings bevestig weereens dat elke tuisskool uniek is en slegs begryp en verklaar kan word vanuit hul eie diskursiewe konteks.

Die tuisskool opvoeders en vaders verkies tuisskooling aangesien dit na hulle mening in die beste belang van hulle kinders is. Hulle doen indrukwekkend veel moeite, maak groot opofferings en toon toegewydheid aan hulle gesinne en tuisskole. Dit is die verantwoordelikheid van navorsers om tuisskole met sensitiwiteit en respek te benader sodat die wesenskap daarvan sigbaar kan word en kan bydra tot ons toenemende begryping van tuisskooling. Ek hoop dat die studie se bevindings gaan bydra tot 'n klemverskuiwing in navorsing, beleid en praktyk waar die fokus in die toekoms mag val op die uniekheid van elke tuisskoolonderrig konteks eerder as 'n objektiewe beoordeling van tuisskooling slegs in terme van vasgestelde prestasiekriteria wat van buite aangelê word.